

4. Лист до Панаса Заливахи. Листопад 1966 р. *Стус Центр*. URL: <https://stus.center/p/list-do-panasa-zalivakhi-listopad-1966-r-8382>
5. Лист до Левка Лук'яненка від 17.06.1977 р. *Стус Центр*. URL: <https://stus.center/p/list-do-levka-lukianenka-vid-17061977-r-830113>
6. Лист до рідних від 12.09.1976 р. *Стус Центр*. URL: <https://stus.center/p/list-do-ridnikh-vid-12091976-r-841319>
7. Лист до Євгена Сверстюка від 08.03.1979 р. *Стус Центр*. URL: <https://stus.center/p/list-do-ievgena-sverstiuka-vid-8031979-r-845981>
8. Райбедюк Г. Мемуарний образ Василя Стуса. *Наш український дім: Науково-популярний часопис для вчителів України та діаспори*. 2014. № 1. С. 35–40.

Дзюба Галина

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

В'ЯЧЕСЛАВ ЧОРНОВІЛ: ПОЧАТКИ ПРОСВІТЛЕННЯ ЗА ДЕМОКРАТІЮ ВЕЛИКИМ УКРАЇНСЬКИМ ДІЯЧЕМ

Ключові слова: *В'ячеслав Чорновіл, суспільно-політичні ідеї, кримське питання.*

Keywords: *Vyacheslav Chornovil, socio-political ideas, the Crimean issue.*

Історія України є надзвичайною, і вона славиться своїми патріотами, завдяки яким Україна стала незалежною державою. Одним із таких відданих патріотів був В'ячеслав Чорновіл, який ніколи не боявся висловлювати свої думки вголос. Він завжди був відданим своїй державі, його складний життєвий шлях дає нам зрозуміти, що потрібно боротися за те, що так цінуєш. В. Чорновіл виступав за демократію і свободу. Все життя він боровся за незалежність України. Це діяч, який запам'ятався як ідеальний лідер української держави. Але яким же було його «нестандартне» мислення, чому його не обрали президентом України?

В'ячеслав Чорновіл у 1955 р. вступив у Київський національний університет імені Тараса Шевченка». У свої студентські роки В'ячеслав був завжди активним студентом і вчився на відмінно. «З першого курсу Чорновіл протестував проти невідповідності занять вимогам часу та проти обмежень, публікував гострі статті, не боявся брати слово на зборах і відверто виступати» [1, с. 1]. Перейшовши на другий курс, В'ячеслав Чорновіл виступав проти однопартійності, через це його осудили за так би мовити «нестандартне» мислення на сторінках факультетської газети «Журналіст». Його засуджували студенти і викладачі [3, с. 148]. Через своє нестандартне мислення В'ячеслав не отримав роботу у Києві, тому він поїхав працювати у Львів на телебаченні. Там він продовжував просувати здобутки національної культури та підтримував зв'язки зі львівською інтелігенцією.

Через три роки В'ячеслав повертається до Києва з метою захистити дисертацію. Тут він відновив зв'язки з київською інтелігенцією. В'ячеслав Чорновіл є учасником і розповсюджувачем «самвидаву» у Києві. Через відкритість і громадянську позицію Чорновіла не було зараховано до аспірантури [1, с. 2].

В'ячеслав Чорновіл проявив себе у листі з Вінницького концтабору в 1968 році, у якому підтримував соціалізм із демократичними свободами, а також коментував проблеми національної мови [5, с. 734]. Він хотів створити інше суспіль-

ство і державу. Через свою упертість він підставив свою голову під меч ката. Коли у 60-х рр. ХХ ст. почалися репресії проти інтелігенції, було порушено закони країни, і ніхто не мав виголошувати своє невдоволення щодо Радянського Союзу. В. Чорновіл згадував: *«молоді творчі люди в одній заяві»* зазначили: *«на Україні, де порушення демократії доповнюється і загострюється викривленням в національному питанні, симптоми сталінізму виявляються ще більш очевидно й грубо»* [4]. Після цього «підписантів» було вигнано з роботи, інтелігенція стала ще більш активно діяти проти влади. У 1967 р. В'ячеслава Чорновола посадили в тюрму за написання «Лихо з розуму» і «Правосуддя чи рецидиви народу?». Керівництво оцінило ці твори як неправдивий наклеп на радянську владу й суспільство. Як зауважував В. Чорновіл, судили його за «інші погляди», які виходять за межі Радянського Союзу, а не за доведений злочин.

У 1969 р. В'ячеслав Чорновіл пише до комітету з прав людини ООН про те, що радянська влада порушує права людини. Він завжди відстоював права громадян, тягнувся до народу, а не до верхівки влади. Також Чорновіл спирався на інтелігенцію і тих, хто бажав незалежності українській державі. Але, як ми знаємо, інтелігенцію переслідували, відправляли у заслання, звільняли з роботи. На боці В. М. Чорновола завжди були соратники, до прикладу: в одній із заяв до ЦК КПУ П. Ю. Шелесту соратники Чорновола робили зауваження, що не були перевірені факти справи, і вони хотіли, щоб її переглянули [4, с. 800–801].

В'ячеслав Чорновіл пережив ув'язнення, критику, але він ніколи не йшов за іншою думкою. Він мав інші погляди щодо суспільства, не боявся суперечити владі, бо розумів, що тільки так він зможе добитися справедливості. В його очах були завжди іскри, які говорили, що буде вільна українська держава. Скільки справ він зробив для того, щоб Україна стала незалежною, але чому ж його народ не обрав? Він тягнувся до народу, був біля простих людей, які могли б усе змінити своєю позицією.

Одна з причин, чому не обрали людину, серце якої билосся заради України, – це те, що він мав «нестандартне» мислення, не відміну від людей, які пропагандували, що радянська влада – це найкраще, що може бути у цьому суспільстві, що нові зміни погублять українську державу. Люди не хотіли сприймати нових ідей В'ячеслава Чорновола.

Друга з причин – це кримське питання: у 1990-х рр. партія Чорновола була одна з найпотужніших, тому В'ячеслав Максимович взявся за врегулювання кримського питання. Тоді він був співавтором програмного документа «Декларація принципів». Туди В'ячеслав вніс положення про *«негайне відновлення у складі УРСР Кримської АРСР з організованим поверненням репресованого Сталіним населення автономної республіки»* [2].

Варто зазначити ставлення В'ячеслава Максимовича до питання кримської автономії. Чорновіл не був проти автономної Криму як такої, але був проти тієї штучної, за його словами, апаратної автономії Криму, що була спроектована і протягнена до Конституції України залишками партійної номенклатури на чолі з Л. Кравчуком. Натомість Чорновіл цілком однозначно виказує свою підтримку ідеї національної автономії кримських татар у Криму, що є їхнім *jus naturale*, проти якого Україна «заперечити нічого не зможе» [6]. Він мав ідею про повернення

репресованих із Криму і хотів утворити Кримську автономну республіку у складі України. В'ячеслав Максимович подав петицію, і у 1989 році кримськотатарському народу надали право на повернення. Але радянська влада заважала цим процесам: віддавала землі російськомовному населенню і обмежувала місця для репресованих, які повертаються.

Таким способом радянська влада розпалила міжнаціональну ворожнечу, почалася пропаганда проти українських діячів, нібито вони – окупанти Криму. Тому у 1989 р. Комуністична партія висунула ідею про автономізацію Криму. Це озвучив керівник обласного комітету Андрій Грінченко [1, с. 38]. У Криму розповсюджувалася пропаганда про автономію і думка, що українці насаджують свою мову на півострові.

Отже, можемо говорити, що В'ячеслав Чорновіл був активним діячем українського народу. Він мав інше мислення, яке не підтримала більшість населення, тому було обрано президентом Леоніда Кравчука. Л. Кравчук мав уявлення про майбутнє країни, які підтримувало населення, оскільки ця комуністична пропаганда ще залишилася в людей, натомість нові суспільно-політичні ідеї відкидалися. В'ячеслав Чорновіл боровся всіма силами, ніколи не мовчав зі своїми ідеями щодо демократії. Він боровся, але Комуністична пропаганда виявилася сильнішою.

Джерела та література

1. Деревінський В. Ф. В'ячеслав Чорновіл. Харків: КСД, 2017. 256 с.
2. Декларація принципів УГС. *Вікіджерела / Самостійник*. 1988. № 5–6. С. 27. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D1%96%D0%B2_%D0%A3%D0%93%D0%A1
3. Побережець Г. С. Внесок В. М. Чорновола у розвиток суспільно-політичної думки та розбудова державності України: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Миколаїв. 2015. 230 с.
4. Чорновіл В. М. Твори у десяти томах. Т. 3 / упоряд. та ком. Валентина Чорновіл. Київ: Смолоскип, 2006. 976 с.
5. Чорновіл В. М. Твори у десяти томах. Т. 2. «Правосуддя чи рецидиви терору?», «Лихо з розуму». Матеріали та документи 1966–1969 рр. / упоряд. та ком. Валентина Чорновіл. Київ: Смолоскип, 2003. 908 с.
6. Чорновіл про Крим і її автономію. *YouTube-канал*. URL: <https://youtube.com/shorts/7ApvHmview40?si=MSV1VTNSdXkS0Ywl>

Слонська Марія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ШІСТДЕСЯТНИЦЯ СОФІЯ КАРАФФА-КОРБУТ

Ключові слова: дисиденти, шістдесятництво, національний рух, інтелігенція, жінки.

Keywords: dissidents, Sixtiers, national movement, intelligentsia, women.

Історія України та її культурний аспект – це важлива частина становлення українського народу як свідомої нації, яка готова відстоювати власну історію й стати її сучасним творцем. Однак складні обставини, що супроводжували нашу